

Kriminalitetstruede generationer.

En dansk efterprøvning af Leslie T. Wilkins metode og resultater.

Af docent, dr. jur. KARL O. CHRISTIANSEN*).

I dette tidsskrift, 1961, s. 254—55, har *Preben Wolf* anmeldt *Leslie T. Wilkins' Delinquent Generations*. Undersøgelsens hovedresultat er, at børn født i perioden 1935—42 — d. v. s. at de fyldt fire eller fem år under krigen — har en højere kriminalitet end den forventede. Dette tages som tegn på en meget generel sammenhæng: børn påvirkes særlig af sociale og familiære forhold, som indtræffer i en alder, hvor børnene begynder at „fatte“ og bevidst at „manipulere med“ sociale situationer, hvilket efter de fleste socialpsykologers mening for normale børn sker omkring 4—5 års alderen — omend med ret betydelige individuelle variationer. Bortset fra enkelte forhold vedrørende den engelske undersøgelse, som omtales nedenfor i sammenhæng med redegørelsen for en tilsvarende dansk undersøgelse, henvises der til *Preben Wolfs* anmeldelse.

Såfremt *Wilkins'* antagelse er rigtig, skulle der være mulighed for at verificere den på et dansk materiale, idet krigen også her, navnlig i de sidste krigsår, medførte betydelige forstyrrelser i samfundets og den enkeltes daglige tilværelse.

Et materiale af samme omfang som det engelske (13 aldersklasser fulgt gennem 12 år, svarende til 156 kriminalitetscifre) foreligger ikke i Danmark. Undersøgelsen forudsætter, at lovovertræderne kan opdeles i 1-års trin efter alder, og offentligt tilgængelige data foreligger kun for årene 1952—55, idet kriminalitetsstatistikken ikke giver sådanne oplysninger for de enkelte år 1956—58¹⁾. Statistisk departement har imidlertid beredvilligt foretaget de nødvendige optællinger og stillet resultaterne til rådighed for Kriminalistisk institut. Materialet tæller herefter 10 aldersklasser fulgt gennem 7 år (70 kriminalitetscifre).

Medens krigsforholdene prægede England allerede fra krigens første år, forløb udviklingen væsentlig roligere i de første krigsår i Danmark. Det vil formentlig ikke være rimeligt at sidestille forholdene i de to lande før 1943—44.

Herfor taler følgende kendsgerninger: (1) Regeringens officielle forhandlings- og samarbejdspolitik blev den 29. august 1943 definitivt opgivet. (2) Troen på en tysk sejr var væsentlig svækket. (3) I diskussionen om, hvorvidt Danmark var i krig med Tyskland, betragtes den 29. august 1943 som skæringsdato.

*) Ved vurderingen af talmaterialet har amanuensis, cand. act. Arne Nielsen ydet bistand.

¹⁾ Jfr. artiklen „Ungdomskriminalitetens udvikling i de seneste år“ i dette hæfte, side 274.

(4) Folkestrejkerne sommeren 1943 demonstrerede klart befolkningens holdning overfor tyskerne. (5) Kommunisterne interne- redes i 1941 og 1942. (6) Jødeforfølgelserne begyndte oktober 1943. Flugten til Sverige begyndte samme år; den omfattede ca. 18.000 mennesker (heraf 6—7.000 jøder), hvoraf kun 160 var ankommet før den 29. august 1943. (7) Af 435 henrettede, myr- dede og døde patrioter er kun 6 registreret før 29. august 1943. (8) 3.933 deportationer er alle sket efter samme skæringsdag. (9) Antallet af Schalburgtager er opgjort til 2 i 1943, 155 i 1944 og 112 i 1945 (4 mdr.). (10) Antallet af sabotagehandlinger steg fra 188 i 1942 til 1319 i 1943 (i 1944 var det 1195 og i 1945's 4 krigsmåneder 1988). (11) Oplagstallene for de illegale blade steg fra 301.000 i 1942 til 2.600.000 i 1943 (10.935.000 i 1944 og 10.131.000 i 1945). (12) Modstandsbevægelsens likvideringer be- gyndte i oktober 1943. (13) Frihedsrådet dannedes og friheds- bevægelsens underjordiske hær opbyggedes fra efteråret 1943. (14) Antallet af afrejste Tysklandsarbejdere var særlig stort i 1940—42 (gennemsnitlig omkring 30.000), og det aftog først væsentligt fra 1944 (knap 8.000), men i den samme periode vok- sede antallet af værnemagtsarbejdere (der ofte var beskæftiget udenfor hjemmene) stærkt, fra ca. 5.000 i 1941 til et maksimum i foråret og sommeren 1944 omkring 70.000. (15) Hovedparten af landssvigerne rekruteredes i 1943 og de følgende krigsår, i krigens sidste 16 måneder 45 % — blandt de ikke-nazistiske landssvigere (den største gruppe) ikke mindre end 60 %²⁾. Hvis de af Wilkins i England påviste krigsvirkninger også har gjort sig gældende i Danmark, må man altså regne med, at de særlig har præget de børn, der var omkring 5 år i perioden 1943—45, utvivlsomt med størst vægt i 1944 og —45.

Antallet af domfældelser og tiltalefrafald efter strfl.s § 30 (eller forsorgslovens § 150) for hvert af årene 1952—1958 fremgår af tabel 1. Som nævnt ovenfor er den officielle danske kriminal- statistik benyttet som kilde for årene 1953—55³⁾, medens tallene for 1952 og 1956—58 er meddelt af Statistisk departement. De tilsvarende befolkningstal, der er baseret på to statistiske publi- kationer⁴⁾, findes i tabel 2. Kriminalitetshyppigheden, beregnet pr. 100.000 unge mænd i de pågældende aldersklasser, er anført i tabel 3. Det fremgår af tabellen, at kriminaliteten kulminerer i 18—20 års alderen, hvor den svinger omkring 1½ % årlig, dog

²⁾ Se f. eks. Karl O. Christiansen, Landssvigerkriminaliteten i socio- logisk belysning, Kbh. 1955, kap. 5, med udførlige kildeangivelser.

³⁾ *Kriminalstatistik* 1953 (Kbh. 1955) s. 21; 1954 (Kbh. 1956) s. 21 og 1955 (Kbh. 1957) s. 20. Tilsvarende tal for år 1952 er tidligere ud- arbejdet til brug for straffelovskommissionen og offentliggjort i be- tænkingen om Ungdomskriminaliteten, Kbh. 1959, tabel 11, s. 31.

⁴⁾ Aldersfordelingen i 1950 og i de kommende år, Statistiske medde- lelser 4. rk., 162 bd., 1. hft. Kbh. 1955, samt Statistiske efterretninger 1959, nr. 32.

Tabel 1. Mandlige domfældte og mænd, der har fået tiltalefrafald efter straffelovens § 30 eller forsorgslovens § 150.

Alder:	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1952	119	249	305	420	483	470	401	405	418	352
1953	87	223	309	451	458	391	376	373	344	324
1954	123	260	349	408	503	437	393	345	352	324
1955	141	285	320	441	427	449	386	351	315	342
1956	144	292	342	441	396	350	382	307	297	301
1957	196	380	424	462	427	393	317	309	284	252
1958	212	424	399	442	430	376	285	307	294	243
Ialt	1022	2113	2448	3065	3124	2866	2540	2397	2304	2138

Tabel 2. Den mandlige befolkning i tusinder i årene 1952—58 efter alder.

Alder:	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1952	31,0	30,2	30,2	29,0	29,1	28,5	29,4	28,7	29,7	29,0
1953	31,1	31,0	30,2	30,1	28,8	29,0	28,7	29,1	28,4	29,5
1954	32,2	31,1	31,0	30,1	29,9	28,9	29,1	28,5	29,0	28,4
1955	32,4	32,2	31,0	30,9	30,0	29,8	28,8	28,8	28,2	28,9
1956	33,5	32,4	32,1	30,8	30,7	29,8	29,5	28,1	28,3	27,8
1957	33,7	33,4	32,3	32,0	30,6	30,5	29,3	28,7	27,5	27,9
1958	38,2	33,6	33,3	32,1	31,8	30,4	30,1	28,7	28,2	27,3
Ialt	232,1	223,9	220,1	215,0	210,9	206,9	204,9	200,6	199,3	198,8

Tabel 3. Mandlige domfældte og mænd, der har fået tiltalefrafald efter straffelovens § 30 eller forsorgslovens § 150. Hyppighed pr. 100.000 mænd i de pågældende aldersklasser.

Alder:	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1952	384	825	1010	1448	1660	1649	1364	1411	1407	1214
1953	280	719	1023	1498	1590	1348	1310	1282	1211	1098
1954	382	836	1126	1355	1682	1512	1351	1211	1214	1141
1955	435	885	1032	1427	1423	1507	1340	1219	1117	1183
1956	430	901	1065	1432	1290	1174	1295	1093	1049	1083
1957	582	1138	1313	1444	1395	1289	1082	1077	1033	903
1958	555	1262	1198	1377	1352	1237	947	1070	1043	890
Ialt	435	938	1110	1426	1485	1388	1241	1195	1153	1073

med en klart nedadgående tendens i den behandlede 7-års periode, særlig fremtrædende for de 19- og 20-årige. En stigning i de yngste aldersklasser er markant i 1957, men den efterfølges af et fald i 1958 for de 15- og 17-årige, men en fortsat stigning for de 16-årige. Billedet er således temmelig uklart⁵⁾.

Af disse tabellariske opstillinger kan man ikke uden videre iagttage generationernes relative andel i kriminaliteten. To ting medvirker til at forplumre billedet: (1) de forskellige aldersklassers stærkt varierende kriminalitetshyppighed og (2) hvad Wilkins — med et ikke særlig godt navn — kalder „the Crime Patterns“, d. v. s. tidsmæssige variationer betinget af ændringer i de aktuelle forhold, herunder også ændringer i den kriminalpolitiske praksis, som f. eks. variationer i anmeldelses- og opdagelsesrisikoen. For at eliminere virkningen af disse faktorer må man beregne den forventede kriminalitetshyppighed E for hver aldersklasse indenfor hvert år. E_{ij} , der betegner den forventede hyppighed i et givet år, i, for en given aldersklasse, j, defineres således:

$$E_{ij} = \frac{\text{Gs.hypp., år i (alle aldre)}}{\text{Gs.hypp., alle år (alle aldre)}} \times \text{Gs.hypp., alder j (alle år)}$$

Den procentvise afvigelse fra den forventede hyppighed beregnes efter følgende formel:

$$\text{Afv.} = \frac{O \div E}{E} \times 100$$

hvor O er den observerede hyppighed.

Resultatet af sammenligningen mellem den observerede og den forventede hyppighed for hele materialet findes i tabel 4.

Tabel 4. Procentvis afvigelse fra den forventede kriminalitetshyppighed for mandlige lovovertrædere i årene 1952—58 efter alder.

Alder:	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1952	÷18,3	÷18,6	÷15,8	÷6,1	+3,4	+9,9	+1,6	+9,2	+12,8	+4,7
1953	÷35,2	÷22,8	÷7,2	+5,8	+7,8	÷2,2	+6,3	+8,1	+5,8	+3,1
1954	÷14,9	÷13,6	÷1,7	÷7,9	+9,7	+5,5	+5,5	÷1,9	+2,0	+3,0
1955	÷1,1	÷6,7	÷8,1	÷1,0	÷5,3	+7,3	+6,8	+0,8	÷4,2	+9,0
1956	+4,6	+1,7	+1,5	÷4,2	÷8,1	÷10,5	+10,4	÷3,2	÷3,8	+6,8
1957	+36,0	+23,3	+20,1	+2,8	÷4,6	÷5,6	÷11,4	÷8,4	÷9,0	÷14,5
1958	+33,4	+40,8	+12,9	+1,1	÷4,7	÷6,7	÷20,2	÷6,3	÷5,4	÷13,2

Det ses heraf, at der er en særlig ophobning af positive afvigelser i tabellens nederste venstre og øverste højre hjørne, medens diagonalområdet fra venstre foroven til højre forneden tæller

⁵⁾ Se nærmere herom i den i note 1 nævnte artikel.

særlig mange negative afvigelser fra det forventede. Diagonalerne repræsenterer netop bestemte fødselsårsgange.

I tabel 5 er de samme afvigelser ordnet, således at man lettere kan iagttage de enkelte fødselsårsgange. Da imidlertid en person, der er 15 år i 1952, kan være dømt eller have fået tiltalefrafald på et hvilket som helst tidspunkt indenfor dette år og på et hvilket som helst tidspunkt mellem sin 15. og sin 16. fødselsdag, kan han være født engang i løbet af 1936—37. Man kan med andre ord ikke angive fødselsårsgangen med større nøjagtighed end et spænd af 2 år. I tabellens nederste vandrette kolonne er den gennemsnitlige afvigelse fra den forventede angivet for hver af de undersøgte generationer.

Tabellen viser, at man groft kan tale om tre perioder: (1) *Børn født i årene 1927/28—1931/32 har en højere kriminalitet end forventet.* (2) *For årene 1932/33—1938/39 forholder det sig omvendt: børn født i denne periode viser siden hen i livet en mindre*

Tabel 5. Procentvis afvigelse fra den forventede kriminalitetshyppighed for mandlige lovovertrædere i årene 1952—58 efter fødselsårsgange.

Fødselsår Registre- ringsår	1927 —28	1928 —29	1929 —30	1930 —31	1931 —32	1932 —33	1933 —34	1934 —35
1952	+4,7	+12,8	+9,2	+1,6	+9,9	+3,4	÷6,1	÷15,8
1953		+3,1	+5,8	+8,1	+6,3	÷2,2	+7,8	+5,8
1954			+3,0	+2,0	÷1,9	+5,5	+5,5	+9,7
1955				+9,0	÷4,2	+0,8	+6,8	+7,3
1956					+6,8	÷3,8	÷3,2	+10,4
1957						÷14,5	÷9,0	÷8,4
1958							÷13,2	÷5,4
	+4,7	+8,0	+6,0	+5,2	+3,4	÷1,8	÷1,6	+1,0

Tabel 5 (fortsat).

Fødselsår Registre- ringsår	1935 —36	1936 —37	1937 —38	1938 —39	1939 —40	1940 —41	1941 —42	1942 —43
1952	÷18,6	÷18,3						
1953	÷7,2	÷22,8	÷35,2					
1954	÷7,9	÷1,7	÷13,6	÷14,9				
1955	÷5,3	÷1,0	÷8,1	÷6,7	÷1,1			
1956	÷10,5	÷8,1	÷4,2	+1,5	+1,7	+4,6		
1957	÷11,4	÷5,6	÷4,6	+2,8	+20,1	+23,3	+36,0	
1958	÷6,3	÷20,2	÷6,7	÷4,7	+1,1	+12,9	+40,8	+33,4
	÷9,6	÷11,1	÷12,1	÷4,4	+5,5	+13,6	+38,4	+33,4

kriminalitet end man skulle vente; *særlig lav er kriminaliteten for dem, der er født mellem 1935 og 1938. (3) Klart over det forventede ligger kriminaliteten for fødselsårgangene 1939/40—1942/43.*

Wilkins har i sin undersøgelse kunnet påvise en forøget kriminalitet hos dem, der var i 4—5 års alderen under krisen i slutningen af 20'erne og begyndelsen af 30'erne. I det danske materiale synes tiden helt frem til 1946—47 at have været lige så belastende.

Det kan synes påfaldende, at kriminaliteten i Danmark har været *særlig* lav for de 3 årgange, der har passeret det kritiske 4—5 års alderstrin inden 1944. Efter det, der ovenfor er anført om forholdene under krigen, er det imidlertid ikke i strid med, hvad der kan udledes af Wilkins' iagttagelser overført til danske forhold.

En kriminalitet over det forventede viser sig først for dem, der var født i 1939/40, og som altså passerede 4—5 års trinnet i 1943 og de følgende år. Den nedgang, som man kan påvise i England fra fødselsårgang 1942/43, har i dette år — det sidste for hvilket vi her har oplysninger — ikke vist sig i det danske materiale. Dette er ikke det eneste forhold, der tyder på, at de nærmere efterkrigsår var en belastning for det danske folk. Ser man på tallene for de enkelte år, kan man iøvrigt konstatere et vendepunkt i kriminalitetens udvikling for dem, der blev født omkring 1938—40. Allerede for dem, der passerede 4—5 års alderen i 1943, var kriminalitetshyppigheden noget forøget.

I England har man i årene 1956—57 haft *en særlig stor stigning* af kriminaliteten for fødselsårgangene 1935/36—1938/39, gennemsnitlig omkring 25 % over det forventede. Noget tilsvarende kan påvises i Danmark i årene 1957 og til dels også 1958 for årgangen 1939/40—1942/43, hvor kriminaliteten ligger ca. 30 % over, hvad man skulle forvente. Børn født i disse år har passeret 5-års alderen i perioden 1945—48. Også dette tyder på, at efterkrigsårene har præget børnene på en måde, der har vanskeliggjort deres senere sociale tilpasning. At særlige forhold af mere aktuel karakter har påvirket kriminalitetsrisikoen i disse år, kan ikke udelukkes.

Det er et forholdsvis begrænset materiale, der står til rådighed for en dansk undersøgelse af „kriminelle generationer“. *De data, der foreligger, synes imidlertid at bekræfte den af Wilkins opstillede hypotese.* Når vi ad åre får et større materiale af kriminalstatistiske oplysninger med tilstrækkelig detaljerede aldersopgørelser, kan spørgsmålet yderligere belyses.

Wilkins har i sin hypotese særlig hæftet sig ved, at det er i 4—5 års alderen, børns tilpasning til andre børn og til de voksnes begynder. Man kunne yderligere pege på, at børn i 4—6 års alderen er levende optaget af problemer, der i de voksnes sprog hen-

føres under begreberne godt og ondt, ret og uret samt ansvar. Det er spørgsmålene om „at være skyld i“, „gøre med vilje“, „kunne gøre for“, „komme til at“, uoverensstemmelser mellem verbaliserede normer og handlinger, dele ligeligt m. fl., altsammen tegn på, at børnene i denne periode søger at lære at gøre „det rigtige“ uden de voksnes direkte vejledning. Nogle af disse læreprocesser kan måske også være af betydning for, om ungdomsårenes tilpasning til samfundet forløber nogenlunde normalt — eller mislykkes med ungdomskriminalitet som et vigtigt symptom.

Karl O. Christiansen.

Den danske ungdomskriminalitets udvikling i de seneste år

Af docent, dr. jur. KARL O. CHRISTIANSEN.

I Straffelovskommissionens betænkning om ungdomskriminaliteten¹⁾ er der givet visse foreløbige oplysninger om udviklingen i årene 1956—58. Kildematerialet er opgørelser vedrørende tiltalefrafald fra Statistisk departement baseret på (1) indberetninger fra politikredsene, (2) straffekortene samt (3) oversigter fra Landsnævnet for børneforsorg. Billedet er temmelig broget, men man har, da Landsnævnets materiale måtte anses for det pålideligste²⁾, konkluderet, at kriminaliteten i de yngste aldersklasser er steget væsentligt fra 1956 til 1957 (ca. 20 %), hvor den synes at have nået et — i hvert fald foreløbigt — højdepunkt, idet niveauet i 1958 er det samme som i 1957.

I den nu offentliggjorte kriminalstatistik 1956—58³⁾ er der meddelt tal for såvel tiltalefrafald som domfældelser; men ved opdeling på ét-års trin er tallene kun givet samlet for alle de tre år, statistikken omfatter⁴⁾ og på den anden side mangler en så detaljeret opdeling for de oplysninger, der foreligger for hvert af de tre år⁵⁾. Som nævnt i forfatterens artikel om kriminalitets-truede generationer har Statistisk departement imidlertid fremskaffet det nødvendige materiale til en nærmere belysning af udviklingen⁶⁾.

1) Straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten. Betænkning nr. 232. 1959.

2) Se betænkningen s. 119 ff.

3) Danmarks statistik. Statistiske meddelelser 1961. Kriminalstatistik 1956—58. Kbh. 1961.

4) Tabel 9, side 10, samt tabel III, 8 og 3 og V og VI, baseret på straffekortene.

5) Tabel III, 1, der bygger på indberetninger fra politikredsene.

6) Se ovenfor side 268.

Det fremgår af den i den nævnte artikel udarbejdede tabel 3 vedrørende kriminalitetshyppigheden pr. 100.000 mand i aldersklasser mellem 15 og 24 år incl., at stigningen for de 15-årige sætter ind i 1957, medens 1958 bringer et lille fald. For de 16-årige er en *svag* stigning påviselig allerede i 1955 og -56, medens en betydelig og fortsat stigning gør sig gældende i 1957 og -58. De 17-årige viser ligesom de 15-årige en stærk stigning i 1957, men dette efterfølges af et betydeligt fald i 1958. De 18-åriges kriminalitet har tilsyneladende holdt sig på omtrent samme niveau siden 1952, men viser dog en klar nedgang i 1958. For de efterfølgende aldersklasser er der en klar og meget betydelig nedgang siden 1952.

De 16-åriges afvigende „opførsel“ gav i Ungdomskommissionens betænkning anledning til en yderligere skepsis overfor det her anvendte kildemateriale. Denne forstærkede skepsis er måske ikke helt berettiget. De 16-årige bestod i årene 1956—58 af en væsentlig del af generationerne født mellem 1939/40 og 1941/42, d. v. s. årgange, hvis kriminalitet ligger væsentligt over det forventede. Kun i 1958 ligger den faktiske kriminalitet hos de 16-årige klart *endnu mere* over det forventede end i de tilstødende år og aldersklasser. Først i løbet af nogle år vil vi blive i stand til at skønne over, om vi her står overfor en tilfældighed eller et for beskrivelsen af disse års ungdomskriminalitet relevant træk. Noget kunne tyde på, at det er fødselsårgang 1941—42, vi skal interessere os for — og ikke specielt de 16-årige eller år 1957, der bragte en særlig stigning. Disse iagttagelser og betragtninger understreger betydningen af de af Wilkins foretagne generationsundersøgelser.

Sammenfatter man det nu foreliggende materiale i to 3-års grupper for de under 21-årige, får man følgende kriminalitetshyppigheder pr. 100.000 mænd i de pågældende aldersklasser:

	15—17	18—20
1952	736	1586
1953	676	1479
1954	776	1516
1955	780	1453
1956	793	1301
1957	1006	1378
1958	984	1323

Det ses heraf, at kriminaliteten for de 15—17-årige er steget stærkt i 1957 (ca. 25 %), medens 1958 bringer et lille fald. For de 18—20-årige er nedgangen gennem hele perioden 1952—58 klar. Dette svarer i alt væsentligt til Straffelovskommissionens på foreløbigt materiale baserede konklusion.

Karl O. Christiansen.